

דף יח

זוהיה חביב עליו – יוסף הבבלי על ר' אלעזר בן שמוע. אמר לו – רבי יוסף לרבי אלעזר, רבי, השוחט את הזבח...

ערבית – שאלו, 'אמר לו: כשר. שחרית שאלו שוב – אמר לו: כשר...

צהבו פניו של יוסף הבבלי. אמר לו רבי אלעזר: יוסף, כמדומה אני שלא כיוונו שמועתנו עד עתה... קרא עליו רבי אלעזר המקרא הזה: מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי – על שם ששאלו כל היום, ערב ובקר צהרים ומנחה.

'עד לאחת'. עיין בתוספות בביאור 'עד לאחת'. ונראה לי בס"ד שיש אהבה מורכבת ויש אהבה פשוטה, דהיינו אדם אוהב התפוחים והענבים בשביל שגופו נהנה מהם – זו היא אהבה מורכבת בתפוחים ובגופו, שאם היו מזיקין לגופו לא היה אוהב אותם, אבל אהבת האב עם בנו היא אהבה פשוטה דאפילו אין גופו נהנה ממנו ואפילו אם מצער, הוא אוהב אותו – הרי זו אהבה אחת, דכוותה בבן, וכן יש אהבה בין איש לרעהו ובין הרב לתלמידו ובין אדון למשרתו, יש מורכבת – דאוהבים בשביל שנהנה מהם, ויש פשוטה כאהבת אב לבנו. וזה שאמר כאן חביב עליו ביותר עד לאחת – רצה לומר, חיבוב זה שמחבבו הוא נמשך מן אהבה שהיא אחת דאינה מורכבת.

אי נמי, 'אחת' כינוי לתורה, כמו שאמר רז"ל במדרש, דכתיב 'תורה אחת יהיה לכם' – וידוע דאהבת התורה היא אהבה נפשית, וכן כאן, היה מחבבו חבוב נפשי כמו האחת, היא התורה' (בן יהודע).

התוס' הביאו ממגילת סתרים דרבנו נסים: 'עד לאחת' – עד למאד, כתרגום 'מאד' – 'לחדא'. וכן הוא במדרש תנחומא (קרח) 'יחר למשה מאד – נצטער לאחת' – כלומר, נצטער מאד. הובא בשו"ת הרשב"ש ר.צ.

'הא מפני שר' יהודה בנו של ר' אלעאי ורבי אלעאי תלמידו של ר' אליעזר לפיכך שנה לך משנת רבי אליעזר'. ... והא דאמר דשנה משנת ר' אליעזר היינו שנה וסבירא ליה כן [ורש"י פי' משום חביבותא שנה ליה משנת ר"א. ואינו מובן וכי בשביל חביבותא ראוי להשמיט מלומר דבר בשם אומרו, והרי נותן לתלמידיו מקום לטעות שכן הלכה וצ"ע]... (מתוך חזו"א כג.ד. וע"ש בכל הענין).
דוגמא נוספת שרבי יהודה שנה אליבא דרבי אליעזר רבו של אביו – ע' במשך חכמה בהר כה, ט.

'אלא מאי כשר ור' אליעזר פוסל אתנייה, אי הכי מאי הא מפני, אנן נמי פלוגתא קא מתנינן' – פירוש, אם רבי יהודה שנה לו מחלוקת חכמים ור' אליעזר, מדוע הוצרך ר' אלעזר בן שמוע לומר לו 'הא מפני שר' יהודה בנו של ר' אלעאי תלמידו של ר' אליעזר', הלא אנו שונים בכל מקום מחלוקת הרבים מול היחיד, הגם שאין היחיד מרבותינו דוקא – אלא ודאי רבי יהודה אמר לו דברי הכל (רש"ש). וכתב: 'ופירש"י בזה אינו מובן'.

'ולא הניף'. עיין רש"י. בספר שפת אמת צדד שבמנחת העומר התנופה מעכבת, שהרי שנה עליה הכתוב כמה פעמים והיא עיקר המצוה, ככתוב והניף הכהן, וכן ביום הניפכם... וכן הרמב"ם השמיט 'לא הניף' מכלל שאר הדברים, ורק בהלכות סוטה משמע מדבריו שתנופת מנחת הקנאות אינה מעכבת, אבל במנחת העומר לא כתב כלום, ומשמע שהמשנה אינה מדברת על מנחת העומר אלא על מנחת קנאות, וכן על שאר תנופות של הקרבנות. 'וצריך עיון לדינא' (וע"ע בשפ"א להלן מזו. על תד"ה שיהא).
כמו כן יש להעיר מכינוי המשנה (פ"ד דר"ה) 'יום הניף' ליום הקרבת העומר, משמע שההנפה מעיקר המצוה.

ז'לא משחן'. הרקיקים נמשחים בשמן ואינם נבללים כחלות. לדברי הרמב"ם מנחת מאפה תנור הבאה מרקיקין, לא היו נותנים בה שמן בתחילה אלא רק מושחים אותם. וקשה לפי זה, הרי כשלא משח משמע שלא נתן בה כלל שמן, ואם כן מדוע כשרה, הלא מנחה שחסר משמנה פסולה. ולכאורה יש להביא מכאן ראייה לדעת רש"י ותוספות (ע"ה): שלא מיעט הכתוב במנחת מאפה תנור כי אם את היציקה שעל הסולת, אבל לא את מתן השמן שבתחילה. ואולי גם להרמב"ם מדובר כאן כשנתן השמן בתחילה ולא חיסר ממדת שמנה. וצריך עיון בכל זה (עפ"י זבח תודה).

'אלא לא יצק כהן אלא זר' – ולפי זה משמע מלשון המשנה שלכתחילה הכהן צריך ליצוק. ואף על פי שרק מקמיצה ואילך מצות כהונה – אפשר שמדברנן אין לזר ליצוק. וצריך עיון (שפת אמת). והרש"ש כתב, לפי שהיו הכהנים נוהגים ליצוק לכך נקט לשון דיעבד, ומצינו כיוצא בזה. ובפרוש יד דוד וזבח תודה הביאו מהגמרא בסוטה (יד): שמשמע שהבעלים רגילים לעשות הכל עד ההגשה למזבח [כפשוט הכתוב ויצק עליה שמן... והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ...]. ולדבריהם, מה שנקטה המשנה לשון דיעבד – משום שאר הדברים, אבל היציקה כשרה אף לכתחילה בזר. כבר תמהו האחרונים על מה שכתב בספר החינוך (מצוה שצ) שזר שיצק ובלל – פסול. וצ"ל שפסק מאיזה טעם כרבי שמעון דלהלן. וע' סנהדרין פג. וכן בדעת הרמב"ם הקשו המפרשים מדבריו בהלכות פסוה"מ (יא, ז), לדבריו בהלכות ביאת מקדש (ט, ה). וע"ע מג"ח קטז; שבת הלוי ח"ה קונטרס המצוות מא. ובספר מרכבת המשנה (פסוה"מ שם) נקט שזר שיצק לוקה.

(ע"ב) 'ששים נבללין'. ששים עשרון, שיעור מידת נפחם הוא כבין 149 ל-258 ליטר (עפ"י שתי השיטות הרווחות בשיעור המדות). ולוג שמן הוא כ 0.34–0.6 ליטר. על דברי התוס' מנין שבילה ממש אינה מעכבת – ע"ע בספר משך חכמה שלח טו, ד.

'כל כהן שאינו מודה בעבודה – אין לו חלק בכהונה'. רש"י (בחולין קלב) מפרש שאינו מודה – שאומר משה בדה מלבו דברי קרבנות. וקשה לפי זה הלא גם בכל שאר חלקי התורה אם איננו מודה בהם הרי הוא אפיקורס ומסתבר שהוא בכלל 'בן נכר' שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, שפסול לעבודה (כבובחים כב).

והיה אפשר לפרש שאין מדובר בכופר, אלא שאינו מקבל עליו לעסוק בעבודה [וכן משמע לכאורה בבכורות ל'] (עפ"י 'זבח תודה' בסוף המסכת).

ובספר יד דוד רצה לומר בדעת התוס' שמדובר ברשע שאין העבודה חביבה בעיניו. וכתב לפי"ז שכשאין כהן אחר, אפשר שזה כשר.

ולישב דברי רש"י יש לומר שאפילו הוא בגדר תינוק שנשבה לבין העכו"ם, שמצד דין 'בן נכר' נראה שאין לפסלו משום שהוא אנוס, מכל מקום כיון שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בה.

ואולם צ"ע בדבר, שהרי כענין הוה מצאנו בדיני עירוב, שכל שאינו מודה בעירוב אוסר את בני החצר ואין מועיל העירוב עמו [וכיו"ב כתב הרמב"ם (בתשובה עא) שמי שאינו מודה בענין מנין עשרה או בזימון בשלשה אינו יכול להצטרף להם, וכבעירוב וכענין זה מצאנו שהכופר בתחית המתים אין לו חלק בתח"מ. והמבעט בכפרת יום כיפורים, אין יוהכ"פ מכפר עליו], ומבואר בחזו"א (או"ח פז, יד) שתינוק שנשבה שנידון כאנוס, וכן מי שאבותיו פרשו מדרכי ציבור והוא נתגדל ללא תורה – דינו כישאל לכל דבר ושחיטתו מותרת וזוכין עברו בעירוב [אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשוב דינו כמומר, ושיעור ההשתדלות תלוי לפי התבוננות הדיינים כאשר יופיעו ברוח קדשם בהכרעת דינו]; 'צריך למוד שיעור ידיעתו אי לא

חשיב מזיד'. ושמו כאן שונה שגזו"כ היא שרק זה המקריב בפועל, שמודה בעבודה ממש – יש לו חלק בה. והריטב"א מפרש שמודה שאמר משה מפי הגבורה אלא שאינו מודה במקצת מן העבודות, שאומר אינן חובה ואינן מעכבות.

ואף על פי שאדם כזה ודאי כופר הוא בדברי רז"ל – כיון שהוא מאמין בתורה שבכתב אינו בכלל מומר לכל התורה אלא דינו כמומר לדבר אחד ואינו מחלל עבודה (עפ"י חזון איש יו"ד ב, יח. והוכיח כן מכמה מקומות).

וע"ע אבני נזר אה"ע רכג, ג, ובמובא ביוסף דעת זבחים כב לענין גדר 'בן נכר'.

'היציקות והבלילות והפתיתות... והמליקות והקבלות...'. מנה כל העבודות הטעונויות כהונה, כפי סדר עשייתן; פתח בעבודות המנחה הבאות לפני הקמיצה. וכיון שפתח במנחה מסיים עבודתה, וממשיך במליקת העוף [שכיוצא בה בזבח – השחיטה – כשרה בור], ועובר להמשך עבודות הזבחים, קבלה ומתן דמים. [ולא מנה הולכה, שר"ש לשיטתו שהולכה אפשר לבטלה אינה חשובה עבודה, או לפי שנכללת בקבלה – כמו שכתבו בתוס'].

אחר כך שנה עבודות נדירות, כהשקאת סוטה ועגלה ערופה, ולבסוף אמר נשיאת כפים, שאינה 'עבודה' ממש (אלא שצריך עיון אם ירד לסדר הדברים, מדוע שנה מליחות לפני תנופות והגשות והלא המליחה נעשית לאחריהן כמו שכתבו התוס' בע"א. ויש לומר שנקט בזה את סדר המשנה).

דף יט

'אלא היינו טעמא דרבי שמעון, והביאה – וי"ו מוסיף על ענין ראשון'. לפי זה לכאורה גם נתינת הלבונה צריכה כהן לר"ש, שהרי זו נאמרה בין יציקה לקמיצה. וצ"ע (עפ"י הרי"ד ויזר שליט"א).

'אמרת קל וחומר, ומה זריקה דעיקר כפרה לא בעיא בעלים, שחיטה דלאו עיקר כפרה לא כל שכן'. ואם תאמר, סמיכה תוכיח שאעפ"י שאינה עיקר כפרה צריכה בעלים. יש לומר, הואיל וזריקה אינה צריכה בעלים הגם שהיא עיקר כפרה, סברה היא לומר שמה שסמיכה צריכה בעלים – משום הוידוי הוא, וזה אין שייך אלא בבעלים שמתודה על חטאיו, אבל שחיטה לא תהא חמורה מן הזריקה (שלמי שמעון).

'גלי רחמנא ביום הכיפורים ושחט את פר החטאת אשר לו, מכלל דשחיטה בעלמא לא בעינן בעלים' – ואין לומר אף בעלמא מצוה לכתחילה בבעלים, וגילתה תורה ביום הכיפורים ששם הוא לעיכובא – שיש לומר כיון ששנה הכתוב כמה פעמים וסמך ושחט, הרי כאילו שנה הכתוב לעכב, וא"כ היה לנו לפסול כששחט מי שאינו בעליו, אם לא שגילה הכתוב ביום הכיפורים דבעלמא כשר (עפ"י שפת אמת).

ועדיין יש מקום לומר שגילה הכתוב רק שאינו לעיכובא. וצריך לפרש שבוז מגלה הכתוב שלא לדרוש הקש 'סמך ושחט' לענין בעלים. וע"ע בטהרת הקדש מצפה איתן והר צבי.

בהגהות חשק שלמה כתב להוכיח מכמה מקומות שלכתחילה מצוה על הבעלים לשחוט קרבנם. ומקור הדבר מכח הקושיא הנזכרת, שאכן יש ללמוד מהקש לסמיכה שהשחיטה בבעלים, אלא שגילה הכתוב ביוהכ"פ שאין עיכוב בדבר [וע' בלשון רש"י בזבחים קג. (ד"ה מן המותרות) וקצת משמע שדרך הבעלים לשחוט קרבנם. ואמנם י"ל שזה משום הדין הכללי מצוה בו יותר מבשלוחין].

ב. אין חילוק בין מחשבת 'הקטרה' או מחשבת 'אכילת מזבח'. [לכך הוציא הכתוב הקטרה בלשון אכילה, גבי דין פיגול].

ודוקא המחשב על אכילת אש המזבח, אבל המחשב באימורים על אכילת אש הדיוט – לא פיגול (עפ"י תוס'). ומשמע ברמב"ם שחולק (ע' קרן אורה וזבח תודה. וכן יתכן שרש"י בזבחים (לה סע"א) חולק. ע"ע מנחת חינוך קמד, ב).

ג. שיעור מחשבת אכילה ומחשבת הקטרה – בכזית. חצי זית מזה וחצי זית מזה – אינם מצטרפים (ואפילו לרבי אליעזר שסובר מחשבים מאכילת אדם לאכילת מזבח. כן מתבאר לעיל יב:).
לדעת רבי אלעזר (בן שמוע) לא חל פסול אלא אם חושב להקטיר הקומץ כולו ולא כזית ממנו (כ"מ בגמרא לעיל יא:).

חישב בלשון 'אכילת אש', מצטרף חצי זית עם חצי זית שחישב על אכילת אדם (עפ"י זבחים לא. ולכאורה ה"ה כשחישב על 'אכילת מזבח' – עתוס').

ד. החושב מחשבת הינוח בדם – רבי יהודה פוסל. ואפילו בלהניח מקצת מן הדם, גזרה אטו כולו שבוה פסול מדאורייתא [אבל אין חיוב 'כרת' באכילתו]. ולתנא קמא כשר. (ולרבי אלעזר – מחלוקת רבי אליעזר וחכמים).

א. מרש"י משמע שרק במקצת דמו מכשיר ת"ק, ואולם התנא בזבחים (לה-לו) חולק על מחשבת הינוח כלל, אפילו בכולו.

ב. מחשבת הנחת אימורין לרבי יהודה, כתבו התוס' שאינה פוסלת אלא מדרבנן [וכיו"ב צדדו התוס' בזבחים (לו) אודות מחשבת הוצאת אימורין לאחר עבודות הדם, שאינה פוסלת]. והנצי"ב כתב שלא נפסלו אלא האימורים לבדם, והבשר ייאכל.

ג. כתבו התוס' שלמסקנא אם חשב לשתות דמו או לאכול אימורים, אינו נידון כמחשבת הינוח, מאחר ואינו מפרש שלא לזרוק ולהקטיר, ויכול לשתות לאחר זריקה או לאכול האימורים לאחר העלאתם למזבח ומשילת האור בהם.

ובספר שפת אמת צידד לפרש דבריהם באופן אחר, ולדבריו אם חשב לשתות כל דמו – הרי זה כמחשבת הינוח.

דף יח

לא. א. יציקה ובלילה, האם חסרוגן מעכב בכשרות המנחה? ומה הדין כשעשאן זר?

ב. האם פתיתת המנחה מעכבת בכשרותה? ומה הדין כשפתתה יותר מדי?

ג. אלו עבודות אינן כשרות אלא בכהנים, וכל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בהן?

א. שנינו שהיציקה – יציקת השמן שלאחר נתינת הסולת. כדלהלן עד] אינה מעכבת. ופרשו בגמרא שאם לא יצק כלל – המנחה פסולה (ששנה עליה הכתוב לעכב. וגם משום שנאמר ויצקת... מנחה היא). רק הכוונה שלא יצק כהן אלא זר.

א. יש אומרים שאף לכתחילה מותר. ויש אומרים שעכ"פ אין נוהגים כן (ערש"ש). ויש מי שצדד שאסור מדרבנן (שפ"א). ויש מי שכתב שאף מוזהר על כך מהתורה ולוקה (ע' מרכבת המשנה פסח"מ יא, ז).

ב. בכלל 'לא יצק' – שיצק בחוץ, או יצק קוף, או שהעביר הסולת לכלי חול ויצק שם שמו, וכן כל שינוי בצורת היציקה, שעשאה שלא כמצותה (עפ"י חזו"א כה, יא).

הבלילה אינה מעכבת, שאם לא בלל כלל – כשרה. ואולם אם אין המנחה ראוייה לבילה, כגון מנחה של ששים ואחד עשרון – הבילה מעכבת.

רב נחמן רצה לומר שמנחת כהנים, וללשון אחרת אף מנחת ישראל שאין בה קמיצה דהיינו מנחת נסכים – יציקה ובלילה בור פוסלות בהן, שהואיל ואין בהן קמיצה לכך הן צריכות כהונה מתחילתן. ורבה הקשה על כך. והסיקו שאין חילוק בדבר אלא שלדעת רבי שמעון בברייתא יציקה ובילה בור פוסלת. אפשר שלשיטת רבי שמעון אם לא נבללה כלל כשרה, ואפשר שפסולה. התוס' צדדו בזה (וע' במפרשים).

ב. לא פתת או פתת יותר מדי – כשרה.

רבי שמעון פוסל פתיתה בור. ואפשר שלשיטתו הפתיתה מעכבת, וכנ"ל לענין יציקה ובלילה.

ג. רבי שמעון מנה בברייתא חמש עשרה עבודות שאינן כשרות אלא בכהנים, וכל כהן שאינו מודה בעבודה – אין לו חלק בהן: יציקות; בלילות; פתיות; מליחות; תנופות; הגשות; קמיצות; הקטרות; מליקות; קבלות; הזאות; השקאת סוטה; עריפת עגלה; טהרת מצורע; נשיאת כפים (בפנים ובחוץ). לסתם מתניתין – היציקות והבלילות כשרות בור, כנ"ל.

א. כתבו התוס' שישנן עבודות נוספות שאינן כשרות אלא בכהנים, והתנא שיירן: תרומת הדשן, סידור מערכה, שני גיזרי עצים, דישון מזבח הפנימי והמנורה, לחם הפנים ובוזיכי הלבונה.

ב. המליחה גם היא כשרה בור לתנא דמתניתין (עפ"י רמב"ם פסוה"מ יא, ז ובפירוש המשנה. ואמנם אסור לכתחילה – ע' במובא לעיל לענין קמיצה ובלילה בור).

ג. הקטרת הקומץ בור – פסולה לדברי הכל [כמו זר שזרק הדם על המזבח בזבחים]. זר שהקטיר אימורים; נחלקו האחרונים האם נפסלו בכך [כשמשלה בהם האור] אלא שאין מורידים אותם מהמזבח כשאר קדשים שנפסלו בקודש (עפ"י חמדת שלמה אה"ע יז; חזו"א זבחים יט, לא מב), אם לאו (ע' חמדת שלמה שם טו מהגאון מליסא).

ד. בדין הגשה בור – ע' במובא לעיל ט.

ה. לדעת בה"ג (כפי שפרשה הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות, שרש יב), העבודות שנמנו בברייתא, כל אחת ואחת מהן נמנית כמצוה בפני עצמה במנין המצוות. והכהן מברך על כל אחת ברכת המצוה. ואילו הרמב"ן (שם) אינם מונים כל אחת מצוה לעצמה.

ונחלקו אחרונים בדעת הרמב"ם האם מברכים על כל אחת ברכה, או אין מברך אלא על עבודה גדולה וכל השאר טפלות לה ונפטרות בברכתה (ע' לב שמח שם; משנה למלך ריש הל' מעה"ק. והרמב"ן נקט לברך. וכן מובא באבודרהם בשם ר"י בן פלט. וכ"כ רש"י בעירובין נ. על תנופה וסמיכה. ואולם בעל העיטור (ציצית) והראב"ד (תמים דעים קעט) כתבו שאין מברכים על תנופה וסמיכה והגשה).